

משפט וביטחון לאומי

לקט ידיעות

התכנית למשפט וביטחון לאומי

המכון למחקרי ביטחון לאומי

INSS

לקט ידיעות - מאי 2016

מנהלת התכנית: אל"ם (מיל') עו"ד פנינה שרביט ברנד

רכזת התכנית: עו"ד קרן אבירם

צוות המחקר: שירה אנדרסון, רן יוסף, סטיב פיכמן, ענבר צדוק, שיר רוזנצוויג

♦ פרסומים ועדכונים

♦ 60 מילים על...

♦ ידיעות מתוך ישראל

♦ ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

♦ ידיעות בינלאומיות

פרסומים ועדכונים

- **איתמר רבינוביץ', רובי סיבל ועודד ערן מציינים מאה שנים להסכם סייקס פיקו על ידי בחינת השלכותיו הנמשכות של הסכם זה על המצב במזרח התיכון. איתמר רבינוביץ' מציין כי הסכם זה, שנחתם בין בריטניה וצרפת וחילק ביניהן את השליטה וההשפעה על אזור הסהר הפורה, והמציאות שנוצרה בעקבותיו, מהווים ביטוי לדריסת הרגל הגסה של הקולוניאליזם האירופי. הגבולות ששורטטו וההסדרים שנקבעו כללו טעויות קשות, המשליכות על הסערה הנוכחית במזרח התיכון. **רובי סיבל** מבהיר את המשמעות המשפטית של ההסכמים, שיצרו גבולות המשמשים עד היום כגבולות ברירת המחדל של המדינות באזור, בשל העיקרון המשפטי של ירושת גבולות קיימים. **עודד ערן** עוסק בעתיד הגבולות שנקבעו על בסיס ההסכם האמור ומציע לחשוב על אפשרות של בחינה מחודשת של חלוקת האזור, אף מבלי לשנות את הגבולות החיצוניים הנוכחיים, על ידי קביעת גבולות פנימיים ויצירת פדרציות או קונפדרציות שיתחשבו במבנה האתני. הוא מציין כי החיפוש אחר סדר אזורי חדש יתייחס גם לסכסוך הישראלי פלסטיני ועשוי לפתוח מרחב חדש לרעיונות יצירתיים (16 במאי, מבט על).**

- **שלמה ברום ואמילי לנדאו** דנים באפשרות לשקול **אימוץ של אמצעים בוני אמון בים**, שיכולים להתבסס, בין היתר, על עקרונות שסוכמו במסגרת השיחות בנושא בקרת נשק וביטחון אזורי במזרח התיכון שהתנהלו בשנות התשעים והוקפאו בהמשך. הצורך בבחינה מחודשת נובע מגילוי מאגרי הגז בים התיכון ומהתגברות הפעילות הצבאית הימית. מטרת הצעדים תהיה בעיקר להימנע מתקריות לא מכוונות בים, שהן תוצאה של פרשנות שגויה. כדי להתגבר על התנגדויות צפויות של מדינות האזור להשתתף בשיחות בנושא לצד ישראל, המחברים מציעים לשלב גורמים בינלאומיים שיובילו את התהליך, דוגמת ארה"ב ורוסיה או האו"ם (9 במאי, [מבט על](#)).
- **ג'רלד מ. סטיינברג, אן הרצברג וג'ושוע בייקון** מבקרים במאמרם את פעילותם של הארגונים הלא-ממשלתיים (NGO's) ותגובתם למבצע הישראלי "צוק איתן" בעזה והמשך הנוכחות הצבאית הישראלית ביהודה ושומרון. המחברים טוענים כי מגוון ארגונים לא-ממשלתיים מאשימים באופן שקרי ולא נכון את ישראל בביצוע "פשעי מלחמה", על בסיס מידע חלקי ולא מדויק. כמו-כן, המאמר דן בגישות השונות הננקטות על ידי ישראל על מנת להתמודד מול הפצת האשמות נגדה, לרבות הגדלת מספר היועצים המשפטיים בצבא, ומנתח את יעילותן תוך הצגת פתרונות חלופיים ([עדכן אסטרטגי](#), הועלה לאתר המכון במאי 2016).
- **דוד רייס משווה במאמרו בין הגישות האמריקאית והאירופית לסימון מוצרי ההתנחלויות**. רייס עומד על ההבדלים הפוליטיים והמהותיים בשתי הגישות, ומגיע למסקנה כי אין לראות בשלב זה את הנטייה לסימון מוצרי ההתנחלויות כחלק מהמאבק להחרמתן או תמיכה בתנועת ה-BDS. הוא סבור כי הגישה האירופית הפורמליסטית יוצרת תוצאה פוליטית בעייתית וכי עדיפה הגישה האמריקאית שהיא פרגמטית יותר ומהווה חלק מאסטרטגיה כוללת לקידום פתרון שתי המדינות (24 במאי, [INSS שורטי](#)).

60 מילים על...

עונש מוות בישראל וביהודה ושומרון

בישראל: קיים עונש מוות על נאצים ועוזריהם ועל מבצעי רצח-עם. בבתי משפט צבאיים, שפעילותם בוטלה בישראל, על עבירות טרור מסוימות מכוח תקנות ההגנה. **חיילים:** בחוק השיפוט הצבאי על עבירות בגידה בתקופת לחימה. **ביו"ש:** בבתי המשפט הצבאיים מכוח הצו בדבר הוראות ביטחון, על גרימת מוות בכוונה, בהחלטה פה אחד של שלושה שופטים. אולם, התביעה הצבאית לאורך שנים אינה דורשת עונש מוות.

פסיקה

הריסות בתים - "ידיעה קונסטרוקטיבית" של בני המשפחה ואינדיקציות לתמיכה בטרור

בית המשפט העליון דחה פה אחד (השופטים מלצר, שוהם וברון) עתירה נגד הריסת ביתו של המפגע (קטין) שרצח את דפנה מאיר ז"ל ב-17 בינואר 2016 בפתח ביתה ביישוב עתניאל ואישר את החלטת המפקד הצבאי שהחליט על הריסת הבית. בית המשפט קבע כי מעשיו החמורים של הקטין מהווים שיקול מרכזי שעל המפקד הצבאי לשקול, כמו גם מעורבותם של יתר דיירי הבית במעשה או במודעותם לו. **נקבע כי הגם שלכאורה בני המשפחה לא היו מעורבים בפועל בביצוע הפיגוע ולא ידעו בזמן אמת על כוונותיו של הקטין, הרי שבנסיבות המקרה יש לייחס להם "ידיעה קונסטרוקטיבית", זאת לאור אינדיקציות לתמיכה בטרור בתוככי הבית (הקטין בחקירתו טען כי הוא סבור שאמו גאה בו על מעשיו ושהוא הסב כבוד רב למשפחה, אחד מאחיו התבטא בתקשורת כי הוא תומך בביצוע פיגועים נגד יהודים, הוריו של הקטין לא גינו את מעשיו לאחר המעשה חרף הזדמנויות לעשות כן).** לכן נקבע כי התמונה המשפחתית המצטיירת, גם אם בדיעבד, היא של תמיכה בטרור (31 במאי, בג"ץ 1633/16 פלוני נ' המפקד הצבאי באזור הגדה המערבית).

דחיית בקשה לדיון נוסף של משוחררי עסקת גלעד שליט

נשיאת בית המשפט העליון, השופטת מ' נאור, דחתה בקשה לדיון נוסף שהוגשה על ידי שבעה ממשוחררי עסקת גלעד שליט, בטענה כי לא נוצרה הלכה חדשה בפסק דינו של העליון הדן בסוגיית כתבי ההקלה שהוציא נשיא המדינה בעניין שחרורם, וכי מדובר היה במחלוקת פרשנית בנסיבות קונקרטיות וייחודיות. בפסק דינו של בית המשפט העליון נשוא הבקשה (רע"ב 328/15) דחה בית המשפט העליון את ערעורם של העותרים לאחר שנעצרו בשנית בגלל המעצרים במבצע "שובו אחים", ונמצא כי הללו הפרו את תנאי שחרורם ושבּו לעסוק בפעילות טרור. בית המשפט העליון קבע באותו פסק דין ברוב דעות, כי קביעתו של נשיא המדינה בכתבי ההקלה שנערכו בעניינם מפקיעה את סמכות ועדת השחרורים בנוגע להמשך תקופת המאסר שהאסירים יחזרו לרצות, וכי עליהם לרצות את מלוא יתרת מאסרם. דעת המיעוט של השופט רובינשטיין סברה כי כתבי ההקלה אינם שוללים את סמכותה של ועדת השחרורים להפעיל שיקול דעת בקביעת משך המאסר, שכן הפרשנות ההפוכה אינה עולה בקנה אחד עם עקרון המידתיות ועם הזכות לחירות (4 במאי, דנ"מ 329/16 נידאל בן עבד אלראזק זלום נ' היועץ המשפטי לממשלה).

דחיית עתירה נגד החלטת הרמטכ"ל לסגור את גדוד 299 "חרב" של העדה הדרוזית בצה"ל

ביהמ"ש העליון דחה פה אחד (הנשיאה נאור והשופטים שהם וברק-ארז) עתירה נגד החלטת הרמטכ"ל לסגור את גדוד מספר 299 (גדוד "חרב") שחייליו הם בני העדה הדרוזית. בית המשפט קבע כי לא נפלו פגמים המצדיקים את התערבותו בהחלטת הצבא, וציין כי ההחלטה התקבלה בעקבות תהליך ענייני, מקיף ושיטתי שנערך ברשויות הצבא לאורך מספר שנים, תוך

הפעלת שיקול דעת והתחשבות בנתונים הרלוונטיים לעניין, וכי רשויות הצבא היו קשובים וגיבשו מענה מפורט ומקיף למכלול הסוגיות והבעיות בנוגע לשילוב בני העדה בכלל יחידות צה"ל (4 במאי, בג"ץ 3777/15 הינו זיאד ו-40 עותרים נוספים נ' ראש המטה הכללי).

דחיית העתירה נגד החלטת היועמ"ש לממשלה שלא לפתוח בחקירה על הדלפות מדיוני ועדת השרים לביטחון לאומי במהלך מבצע "צוק איתן"

ביהמ"ש העליון דחה פה אחד (השופטים ג'ובראן, חיות וזילברטל) את עתירתם של התנועה לאיכות השלטון בישראל וח"כ איתן כבל, להורות ליועץ המשפטי לממשלה לפתוח בחקירה במטרה לגלות ולאתר את האחראים להדלפת פרטי דיון סודי שהתקיים בוועדת השרים לביטחון לאומי במהלך מבצע "צוק איתן", ובעיקר הדלפת מידע מתוך מצגת צה"לית מסווגת שעסקה בניית תרחיש אפשרי של כיבוש קרקעי של רצועת עזה ובהשלכות האפשריות של פעולה זו. ביהמ"ש קבע כי לאחר בחינת מכלול השיקולים ועמדת גורמי הביטחון באשר לעצמת הפגיעה שנגרמה לביטחון המדינה ולאינטרס הציבורי במקרה הקונקרטי, אין מקום להתערב בהחלטת היועמ"ש שלא לפתוח בחקירה מעורר קושי מסוים בהעדר תיעוד כלשהו לדיון שהתקיים על ידו בעניין טרם הגשת העתירה (5 במאי, בג"ץ 6241/14 התנועה לאיכות השלטון נ' היועץ המשפטי לממשלה).

ארגון בצלם החליט להפסיק להפנות תלונות למערכת אכיפת החוק הצבאית

ארגון בצלם הודיע כי יפסיק להפנות תלונות למערכת אכיפת החוק הצבאית. את ההחלטה נימק הארגון בדו"ח חדש שפרסם **עלה התאנה של הכיבוש: מערכת אכיפת החוק הצבאית כמנגנון טיוח**. לטענת הארגון, העבודה רבת השנים מול מערכת אכיפת החוק הצבאית לא הובילה לעשיית צדק עם הקורבנות, משום שאופן התנהלותה אינו ממצה את הדין עם החיילים הפוגעים ואינו מרתיע אחרים מפני ביצוע מעשים דומים, אלא מתמקד בטיוח של הפרות הדין. הארגון הודיע כי הגיע למסקנה שהמשך הגשת התלונות למערכת אכיפת החוק הצבאית גורם יותר נזק מתועלת, בשל כך שהוא מאפשר למערכת לייצר מראית עין של עשיית צדק. הארגון הודיע כי ימשיך לתעד הפרות זכויות אדם בשטחים ולדווח עליהן, אולם יפסיק להגיש תלונות ולתאם מפגשים בין חוקרי מצ"ח לקורבנות ועדי ראיה פלסטינים (25 במאי, **בצלם**).

ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

דו"ח ועדת האו"ם נגד עינויים (CAT) ביחס לישראל

ב-12 במאי 2016 פרסמה ועדת האו"ם נגד עינויים (CAT) את **מסקנותיה ביחס לישראל**, זאת בהמשך להופעת המשלחת הישראלית בפני הוועדה ודיון בדו"ח התקופתי החמישי של ישראל ב-3 וב-4 במאי 2016. הדו"ח מציין לטובה כמה היבטים, כולל חקיקה בעניין שיקום אסירים קטינים, מחויבותה של ישראל לעקרון "אי-ההחזרה" (non-refoulement) והקמת מנגנוני פיקוח ומעקב על הפרות. עם זאת, הדו"ח מבקר את ישראל במישורים שונים, כולל טענות על מקרים בהם

ישראל לא פעלה לפי הוראות האמנה או שלא מסרה מידע ראוי לוועדה לצורך ביקורת. הוועדה קוראת לישראל להרחיב את תחולת האמנה לכל השטחים תחת סמכותה, לרבות השטחים הכבושים, לשלב את עבירות העינויים והאיסור המוחלט על עינויים לתוך החוק המדינתי - לרבות דחייה של סייג הצורך, וכן לשפר את מנגנוני הפיקוח על חקירות וטענות לעינויים, שיפור גישת אסירים לייצוץ משפטי וטיפול רפואי, סיום המעצרים המנהליים ועוד. נושאים בעייתיים שהדו"ח מציין כוללים את ההליכים במחסומים, העדר חקירות בגין אלימות מתנחלים, הריסות בתים ומעצרים של מבקשי מקלט. (לעיון במסמכים שהוגשו ושנדונו בוועדה ביחס לישראל, ראו [כאן](#)).

ידיעות בינלאומיות

דיני הלחימה

החלטת מועצת הביטחון 2286 (3 במאי 2016) – הגנה על צוותי רפואה ומתקנים רפואיים
ביום 3 במאי 2016 קיבלה מועצת הביטחון פה אחד את [החלטה 2286](#) המתייחסת להגנה על צוותי רפואה ומתקנים רפואיים במהלך סכסוכים חמושים. ההחלטה, שהתקבלה בחסותן של יותר מ-80 מדינות, מגנה התקפות על מתקנים רפואיים וצוותי רפואה במהלך סכסוכים חמושים, מדגישה את החשיבות של ציות לדיני הלחימה, ובמקרים המתאימים גם לדיני זכויות האדם, דורשת מהצדדים לעימות להסדיר מעברים בטוחים לצוותי הרפואה ולסיוע ההומניטרי, וקוראת למדינות לפתח צעדים יעילים כדי למנוע ולטפל במקרים של אלימות והתקפות כלפי צוותים רפואיים, לרבות בתי חולים. ההחלטה מדגישה את החשיבות של חינוך והדרכה בדיני הלחימה כדי למנוע מקרים כאלה, מדגישה את אחריות המדינות למלא אחר מחויבויותיהן במשפט הבינלאומי ולהבטיח שהאחראים להפרות חמורות אלה יעמדו לדין, וקוראת למדינות לבצע חקירות עצמאיות, מלאות, מהירות ואפקטיביות בנושא (להרחבה ראו [כאן](#)).

דו"ח של ועדת זכויות האדם של הפרלמנט הבריטי על השימוש במל"טים
ב-10 במאי פרסמה הוועדה המשותפת של הפרלמנט הבריטי לזכויות אדם [דו"ח](#) בעניין שימוש במל"טים (drones) לשם סיכול ממוקד. הדו"ח נכתב בהמשך לתקיפה שבוצעה באמצעות מל"ט בריטי נגד שלושה לוחמי דעא"ש, מתוכם שנים בריטיים, בסוריה באוגוסט 2015. הוועדה בחנה את המסגרת המשפטית לתקיפה, הן על בסיס דיני המלחמה והן על בסיס דיני זכויות האדם. הוועדה אינה פוסלת גם אפשרות לפיה דיני זכויות האדם מספקים, במקרים מסוימים, את המסגרת לשימוש בכוח קטלני נגד טרוריסטים, מחוץ לעימות מזוין. זאת כאשר קיימת סכנה מוחשית שאין דרך אחרת למנוע אותה. הוועדה מציינת כי על ממשלת בריטניה להבהיר את עמדותיה המשפטיות בנושא (10 במאי, [Lawfare](#); 11 במאי, [Just Security](#)).

דו"ח מעודכן של ספריית בית הנבחרים הבריטי- המבצע הצבאי נגד דאע"ש בעירק ובסוריה
ספריית בית הנבחרים הבריטי פרסמה דו"ח מעודכן ובו סקירה רחבה ומפורטת בנוגע לתגובה הצבאית של קואליציית המדינות נגד דאע"ש בעירק ובסוריה. הדו"ח מפרט אודות הרקע לתגובה הצבאית, תיאור הפעולות הצבאיות, לרבות התקיפות האוויריות ופעולות נוספות, הבסיס

המשפטי השונה להתערבות הצבאית בעירק ובסוריה, פירוט אודות השתתפותה של בריטניה במערכה, תיאור פעולותיה של רוסיה וכן הדעות של גורמים שונים בבריטניה על הצבת כוחות רגליים בשטח (boots on the ground) (24 במאי, [Briefing Paper 6995](#)).

העדר תכנית של ארה"ב למעצר של פעילי דאע"ש

ב-11 במאי 2016 פורסמה כתבה [בניו יורק טיימס](#) בדבר היעדר או הימנעות מודעת של הממשל האמריקני לתכנון תכנית מעצרים ארוכת טווח לפעילי דאע"ש. הנתפסים בשדה הקרב. ג'ונתן הורוביץ עומד על הליקויים בגישת הממשל האמריקני. לדידו, תכנית מעצרים נדרשת, ראשית, משום שלא ניתן לשלוט במעצרים, שכן אירועים בשדה הקרב הם בלתי צפויים ופעילי דאע"ש יכולים להיכנע במספרים גדולים. ושנית, משום שארה"ב נמצאת בשנת בחירות ועל כן, יש להיות מוכנים עם תכנית סדורה, אם ובמידה שהממשל החדש יורה על פעולות צבאיות, שייתכן שיובילו למעצרים נרחבים לתקופה ממושכת. בנוסף, ארה"ב מחויבת למשפט הבינלאומי ולעקרון "אי ההחזרה" (non-refoulement) האוסר עליה להחזיר או לגרש עצורים לבעלות בריתה, כשקיים חשש אמיתי שהעצורים יעונו או שיופרו זכויותיהם הבסיסיות. לכן, בכדי להימנע מהישנות אירועי אפגניסטן, על הצבא לוודא קיומם של מתקנים בטוחים ואנושיים בעירק להעברת העצורים, לבדוק את החוקים, הפרוצדורות והמשפטים במדינות שאליהם מועברים העצורים ולהקים מנגנון לבחינת סוגיית עקרון "אי ההחזרה" (19 במאי, [Just Security](#); ראו גם 12 במאי, [Opinio Juris](#)).

תביעה של קצין בצבא ארה"ב נגד הנשיא אובמה בטענה כי המלחמה נגד דאע"ש אינה חוקית [ב-4 במאי](#) הגיש קצין בצבא ארה"ב (קפטן נתן מייקל סמית') תביעה בבית משפט פדרלי נגד נשיא ארה"ב, ברק אובמה, לסעד הצהרתי בטענה כי הלחימה נגד ארגון דאע"ש אינה חוקית. סמית' אינו מבקש לסיים את מעורבותה של ארה"ב נגד דאע"ש בסוריה ובעיראק, אלא הוא טוען כי הנשיא אינו מוסמך להשתמש בכוח נגד דאע"ש ללא הצהרה מפורשת מטעם הקונגרס האמריקאי המעניק לו הרשאה מפורשת לעשות כן. **ברוס אקרמן**, שמשמש כיועץ בתיק, [טוען](#) כי הרציונל של התביעה הנה לאלץ את המחוקק לפעול. אקרמן [סובר](#) כי תביעה זו מסמלת צעד קדימה למשרתים בצבא, אשר נשבעים להגן על החוקה האמריקאית ואשר מאמינים שהפקודות שניתנות להם מפרות שבועה זו. אולם, פרשנים מסוימים טוענים כי אין לתביעה זו משמעות כלשהי, מכיוון שהיא לא תגיע לשאלות המהותיות, בין אם בשל [העדר זכות עמידה של סמית'](#), בין אם בשל [הדוקטרינה של "שאלה פוליטית"](#), ובין אם בשל טענות פרוצדורליות אחרות. לעומת זאת, [רבקה אינגבר](#) סוברת כי לתביעה זו יש פוטנציאל משמעותי אך לא בשל הסיבות להן התכוון סמית'. לטענתה, [דחיית הרשות המבצעת למגננה באמצעות תביעה תוביל בסופו של דבר להרחבה דה-פקטו של סמכויותיה](#).

ניתוח דו"ח התקיפה האמריקאית בקונדוז

ב-29 באפריל 2016 פרסמה מחלקת ההגנה האמריקאית את [הדו"ח הרשמי](#) של **חקירת התקיפה האווירית על בית החולים המשויך ל"רופאים ללא גבולות" בקונדוז, אפגניסטן**, שארעה ב-3 באוקטובר 2015 (להלן [תקציר הדו"ח](#)). בדו"ח צוין כי "שיקול דעת לקוי של צוות האוויר הוביל להפרה של דיני הלחימה", בין היתר בכך שצוות האוויר לא זיהה נכונה את המטרה שהיה אמור לתקוף, אשר הייתה מרוחקת כ-400 מטרים מבית החולים. אולם, מלבד עונשים שניתנו במסגרת דין משמעתי (כגון השעיה, הדחה מתפקיד ונזיפה) לא הומלץ להעמיד אף אחד מהמעורבים לדין פלילי. **פיטר מרגוליס** טוען כי מסקנת הדו"ח שלא להעמיד אף אחד מהמעורבים לדין פלילי הסתמכה על הנחה לפיה כוונה היא תנאי הכרחי לקיומו של פשע מלחמה. הוא מסביר כי בניגוד לעמדת הדו"ח, דיני הלחימה אינם דורשים כוונה כתנאי-בלעדיו-אין לקיומו של פשע מלחמה, ולעיתים קרובות ידיעה (knowledge) תספיק (לדוגמא, סעיף 28(ב)(iv) לאמנת רומא מטיל אחריות פלילית על תקיפה בידיעה שייגרם נזק נרחב לאזרחים, אשר יחרוג באופן ברור מהיתרון הצבאי הצפוי). מרגוליס מוסיף כי פזיזות, תוך מודעות לסיכון הממשי הכרוך בתקיפה, בהחלט עלולה להספיק להטלת אחריות פלילית (2 במאי, [Lawfare](#)). מנגד, **אלכס וויטינג** טוען כי אמנת רומא החריגה את יסוד הפזיזות כבסיס לאחריות פלילית, תוך דרישת כוונה להשתתף בפעילות פלילית, שהרי לפי סעיף 30 לאמנת רומא "בהעדר הוראות אחרות, יהיה אדם אחראי פלילית וחייב בעונש על פשע שבסמכות השיפוט של בית הדין **רק אם היסודות המהותיים מבוצעים בכוונה ובידיעה**" (2 במאי, [Just Security](#)).

הכרזת בלגיה על כוונתה להשתתף בתקיפות נגד ארגון דאע"ש בסוריה

רוברט צ'סני דן במשמעויות המשפטיות של הכרזתה של בלגיה, שנמנעה עד לאחרונה מלתקוף מטרות של ארגון דאע"ש בסוריה והתרכזת בתקיפת מטרות של הארגון בעיראק, כי תשגר בקרוב מטוסי תקיפה כלפי מטרות הנמצאות בשטחה הריבוני של סוריה. בכך טוען צ'סני, תיתן בלגיה חיזוק לתפיסה לפיה תקיפה של ארגון טרור בשטח של מדינה, שאינה רוצה או אינה יכולה לעצור את פעולות הארגון, תחשב חוקית. ההבדל בין עיראק וסוריה בהקשר זה, הוא שעיראק נותנת הסכמתה לסיוע מצד מדינות הקואליציה נגד דאע"ש, ולפיכך התקיפות לא מעלות סוגיות של שימוש אסור בכוח מצד המדינות. לא נראה שבלגיה תוכל להצדיק את פעולותיה על שטח סוריה מבחינה משפטית בצורה אחרת, ובכל מקרה, נראה שתהיה זאת תוספת משמעותית לדיון סביב הלגיטימציה של המבחן של "אינה רוצה/ אינה יכולה" (13 במאי, [Lawfare](#)).

חוקיות תקיפות מתקני הנפט של ארגון דאע"ש

לאחרונה, מתגבר הדיון סביב התקיפות שעורכת ארה"ב נגד מטרות ארגון דאע"ש, כמו מצבורי כסף, מתקני נפט ואובייקטים אחרים שמסייעים בעקיפין לפעילות הארגון. בכתבה שפורסמה ב-[ניו-יורק טיימס](#), דווח שתקיפת מטרות אלה על ידי ארה"ב מקשה על תפקוד הארגון, בין היתר על ידי קיזוז איתנותו הפיננסית, יכולתו לשלם לחייליו והאטרקטיביות שלו בעיני מגויסים פוטנציאליים. **מרטי לדרמן** מתייחס במאמרו לחוקיות התקיפות של מטרות אלה, המעוררות את השאלה כיצד יש להתייחס למטרות אשר מניבות יתרון צבאי ממשי אך לא-ישיר, קרי – יתרון

צבאי שהוא בהפחתה צפויה של הכנסות ורווחים שחלקם משמשים לתמיכה בפעולות צבאיות. לדרמן מתייחס [למאמר](#) שנכתב באחרונה על ידי **ריאן גודמן** בנושא, בו טוען גודמן כי דיני המלחמה אינם אוסרים על תקיפת מטרות התומכות במאמץ המלחמתי (war sustaining targets) אשר מהן מפיק האויב הכנסות. הבעיה היא כיצד לתחום מטרות אלו על מנת שלא להפוך את כלל האובייקטים הכלכליים של מדינה למטרות לגיטימיות. על פי גודמן, נדרש שהיתרון הצבאי הצפוי מן התקיפה הוא ממשי, כך שלאובייקט התקיפה אין תחליף בתור מקור הכנסות משמעותי אחר למימון הפעולה הצבאית, וטוען כי יש לכך תקדימים היסטוריים. בנוסף, מתייחס גודמן לקשיים הנוגעים להחלת עיקרון המידתיות בתקיפת מטרות מסוג זה. כך למשל, דאע"ש הוא ארגון שלו תפקידים אזרחיים בנוסף לאלו הצבאיים, וייתכן שפגיעה באיתנותו הפיננסית תמנע ממנו לקיים בתי חולים מתפקדים ושאר גופים אזרחיים במהותם. בנוסף, עולה השאלה לגבי מעמדם של האנשים שעובדים באותם מתקני נפט, לדוגמא, האם מעמדם המשפטי זהה לזה של לוחמים? או שהם מסווגים כאזרחים שלוקחים חלק פעיל בלחימה? בנוסף, עולה שאלת תחולת עקרון המידתיות ביחס לתקיפות אלה: האם העיקרון בכלל חל כאשר האובייקט מסווג כצבאי מבלי שנגרם נזק נלווה נוסף, או שמא ניתן להחיל את העיקרון גם כלפי אובייקטים בעלי "שימוש-כפול" (אזרחי וצבאי) כדי להעריך את מידת היתרון שנשקף מהתקיפה לעומת הנזק הנגרם לאוכלוסייה האזרחית? שאלות אלה ועוד, לא מקבלות תשובה חד משמעית בהכרח, אבל בוודאי מעסיקות וימשיכו להעסיק מדינות ומשפטנים בהמשך (27 במאי, [Just Security](#)).

אחריותיות להפרות של דיני הלחימה מצד שני הצדדים לעימות

כריסטוף וילקה דן באחריותיות של המיליציות העיראקיות לפגיעות נטענות באוכלוסייה המקומית במסגרת לחימתם בארגון דאע"ש. וילקה טוען כי הסטנדרטים של דיני הלחימה חלים על המיליציות העיראקיות באותה מידה כמו שחלים על דאע"ש. בנוסף גורס וילקה כי על עיראק לבסס מנגנונים טובים יותר שיבחנו את פעולות כוחותיה לפי דיני הלחימה, לא רק בכדי להגן על האוכלוסייה האזרחית, אלא גם בכדי לוודא שאותו ניצול לא יוליד קבוצות התנגדות חדשות כמו דאע"ש (27 במאי, [Just Security](#)).

בלוג חדש של הצלב האדום - Humanitarian Law & Policy

הצלב האדום הבינלאומי השיק בלוג חדש [Humanitarian Law & Policy](#), אשר מיועד לשמש פלטפורמה מתווכת בין מחקר אקדמי ליישום פרקטי בסוגיות הומניטריות עכשוויות ודחופות. הנושאים המרכזיים לשנת 2016 הן: **אתגרים** - הגירה, פליטים, תקיפות נגד מתקנים רפואיים, אלימות מינית, מעצרים, עינויים; **סוגיות משפטיות** - ציות לדיני הלחימה ומניעת זוועות בעת לחימה, הגנה על אזרחים ומתקנים אזרחיים, טכנולוגיות חדשות בלחימה; **מדיניות הומניטרית** – תכנית עבודה ותיאום, מימון הומניטרי ומשברים מתמשכים, עקרונות מנחים לפעילות הומניטרית (19 במאי, [ICRC intercross BLOG](#)).

המאבק נגד הטרור

אוסטרליה- שלילת אזרחות לפעילי דאע"ש

אוסטרליה הכניסה באופן רשמי את "המדינה האסלאמית" (ארגון דאע"ש) לרשימת ארגוני הטרור, אשר חברות בהם יכולה לגרור את שלילת האזרחות האוסטרלית של חבריה. הרשימה הנה תוצר של תיקון שנוי במחלוקת לחוקי האזרחות שנחקק בדצמבר, אשר מאפשר לשלול אזרחות מאזרחים אוסטרליים בעלי יותר מאזרחות אחת, אם הם הורשעו בפעילות הקשורה לטרור ונידונו ליותר מ-10 שנות מאסר. החוק חל באופן רטרואקטיבי. הגם שהמחוקק האוסטרלי הכריז כי מספר ארגוני טרור יכולים להיכנס לרשימה, הרי שדאע"ש הוא הארגון הראשון שנכנס לרשימה באופן רשמי (5 במאי, [the gaurdian](#)).

משפט בינלאומי פלילי

הרשעת נשיא צ'אד לשעבר בפשעים נגד האנושות

היסנה הברה ([Hissène Habré](#)), שהיה נשיא צ'אד בשנים 1982 עד 1990, הורשע על ידי בית משפט בסנגל בגין פשעים נגד האנושות שבוצעו תחת שלטונו נגד מאות אלפים, כולל עינויים, אונס, שעבוד נשים לזנות והוצאה להורג של מעל 40,000 אנשים. משפטו של הברה היווה את המקרה הראשון בו האיחוד האפריקאי תמך ועודד העמדה לדין של שליט אפריקאי על הפרות של זכויות אדם, והמקרה הראשון בו ראש מדינה אפריקאי לשעבר נשפט ומורשע על ידי בית משפט של מדינה אפריקאית אחרת. הברה הודח משלטונו ב-1990 ונמלט לסנגל שם חי חיי רווחה. לבקשת חלק מקורבנותיו, ב-2005 נפתחו נגדו הליכים בבלגיה על בסיס סמכות שיפוט אוניברסאלית ונעשתה פנייה לסנגל להסגירו לבלגיה. בסנגל העדיפו שלא להסגיר והוכנסו תיקונים לחקיקה שיאפשרו לשפוט אותו במדינה זו, אך זאת תוך גרירת רגליים. ב-2011 סנגל הודיעה כי תסגיר את הברה לצ'אד, שם נשפט בהעדרו ונגזר עליו עונש מוות, אך נמנעה מכך נוכח לחצים מגורמי זכויות אדם בשל החשש כי ייחשף שם לעינויים. במקביל יזמה בלגיה הליך נגד סנגל בבית הדין הבינלאומי בהאג (ה-ICJ) אשר קבע ב-2012 כי על סנגל להעמיד לדין את הברה או להסגירו לבלגיה באופן מידי. בעקבות זאת, ובתמיכת האיחוד האפריקאי, הוקם בית דין מיוחד בסנגל שבו נשפט הברה וכאמור החודש הורשע ונדון למאסר עולם (30 במאי, [Jurist](#)).

העמדה לדין של פעילי דאע"ש בגין פשע השמדת עם

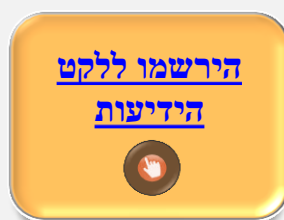
נהל טוסי (Nahal Toosi) מדווח במאמרו על המהלכים של מחלקת המדינה האמריקאית בהמשך להכרזה של ממשל אובמה על כך שהמדינה האסלאמית (דעא"ש) ביצעה פשעים של השמדת עם בסוריה ובעיראק. לפי האמנה על השמדת עם, שארה"ב היא צד לה, הכרה בקיומו של פשע זה גוררת חובות משפטיות. לצד הפעולות בשדה הקרב, ארה"ב צריכה לבחון כיצד ניתן יהיה להעמיד לדין את פעילי דעא"ש, החשודים בביצוע השמדת עם. לפי הדיווח של טוסי, ארה"ב בוחנת אפשרות של העברת הנושא לטיפול בית הדין הפלילי הבינלאומי, וכן אפשרות של בית דין בינלאומי ייחודי. היא גם עוסקת באיסוף ראיות הנחוצות לשם העמדה לדין ובוחנת את המסגרת

המשפטית והארגונית לביצוע ההעמדה לדין, כולל מיקום המעצר של החשודים הפוטנציאליים. תהליך זה טומן בחובו קשיים לא מבוטלים (26 במאי, [Politico](#)).

על סמכותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי למנות תובע עצמאי לפני כחודש, בית הדין הפלילי הבינלאומי [ביטל](#) אישומים כנגד סגן הנשיא הקנייתי, **וויליאם רוטו**, שהואשם בפשעים כנגד האנושות. בפסק הדין הועלה חשש שעדי תביעה הונאו מלהעיד כנגד הנאשמים עקב השפעות חיצוניות. על מנת לבדוק חששות אלה, ההגנה ביקשה מבית הדין למנות חוקר עצמאי בתור 'ידיד בית משפט', בהתאם לסעיף 70 לחוקת בית הדין, שעניינו "עבירות נגד עשיית צדק". **אקטרינה קופילובה** טוענת כי ההגנה לא הייתה חייבת לבקש מינוי של חוקר עצמאי, אלא יכלה להגדיל ולעשות - ולבקש מינוי תובע עצמאי, דבר שלטענתה מתאפשר לאור ההוראות הרלבנטיות בחוקת בית הדין (12 במאי, [Opinio Juris](#)).

דיני הסגרה

הסגרה לאיטליה של סוכנת CIA שהשתתפה בחטיפת פעיל טרור בית המשפט העליון של פורטוגל אישר בחודש אפריל צו הסגרה המאפשר להעביר לאיטליה את סבריה דה-סוזה, סוכנת CIA לשעבר ואזרחית אמריקאית ופורטוגזית, שהורשעה בבית משפט איטלקי בגין תפקידה בחטיפת החשוד בטרור, אבו עומר, ממילאנו בשנת 2003. בעקבות החטיפה עונה אבו עומר על ידי ה-CIA. באוקטובר 2015 נעצרה דה-סוזה בשדה התעופה של ליסבון, בעקבות צו מעצר אירופי שהוצא נגדה. הסגרתה אושרה בתנאים, ביניהם ריצוי העונש שייקבע בפורטוגל, קיום משפט נוסף בנוכחותה, או לחילופין, הזדמנות לערער באמצעות הבאת ראיות ועדים חדשים. **מאמרם של ג'ונתן חפץ ודייוויד גלזיר** מתייחס לסוגיית החסינות ומבהיר כי אין לדה-סוזה חסינות דיפלומטית שכן לא פעלה כנציגה דיפלומטית בעת ביצוע המעשים ואף אינה זכאית לחסינות קונסולרית, היות שלא ניתן לראות את מעשה העינויים של אבו עומר כמעשה שנעשה במסגרת פעילות רשמית. השניים מציינים כי דה-סוזה, ככל הנראה, לקחה חלק לא משמעותי בחטיפה ושימשה רק מתרגמת בין האמריקאים לפעילים האיטלקיים המקומיים, אך מצד שני היה קשר ישיר בינה לבין החוטפים. בכל מקרה הנסיבות הללו יכולות וצריכות להידון בבית המשפט (5 במאי, [Just Security](#)).

ניתן למצוא אותנו:

© 2016 כל הזכויות שמורות
התכנית למשפט וביטחון לאומי, INSS